

УДК 336.71

Зарубіжний досвід функціонування і діяльності банків розвитку: уроки для України

Богдан Іванович Пшик,
завідувач кафедри фінансів
Львівського інституту банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ),
доктор економічних наук, доцент

Ірина Олексіївна Федуняк,
студентка
Львівського інституту банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ)

Анотація. Проаналізовано світову практику діяльності інститутів розвитку (на прикладі державних банків розвитку), розглянуто їхні функції та засади діяльності, а також розроблено низку пропозицій щодо формування інституційної системи фінансово-кредитної підтримки в Україні на засадах створення і функціонування банків розвитку.

Ключові слова: банк, банк розвитку, інвестиційні банківські інститути, соціально-економічний розвиток, інституційна система фінансово-кредитної підтримки розвитку.

Актуальність проблеми. Забезпечення високих темпів економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності української економіки не можуть бути досягнуті без високої динаміки інвестиційних та інноваційних процесів, зосередження державних і приватних фінансових ресурсів на пріоритетних напрямках забезпечення стійкого тривалого розвитку економіки. Разом з тим, як показує практика, інституційні інвестори в національній економіці (банки, страхові компанії, інститути спільного інвестування) не можуть забезпечити повною мірою виконання цих завдань.

У світовій практиці для виправлення так званих «провалів ринку», що стримують економічний і соціальний розвиток країни, для забезпечення залучення інвестиційних ресурсів у пріоритетні галузі економіки створюються й ефективно функціонують спеціалізовані фінансові інституції, провідними серед яких є банки розвитку. Обґрунтування необхідності їх функціонування базується на тому, що вони генерують мультиплікативний ефект на ранніх стадіях процесу розвитку, фінансуючи проекти, які приносять вагомі суспільні переваги.

Діяльність таких інститутів спрямована на вирішення чотирьох основних завдань: подолання проблем у сфері інноваційної діяльності; сприяння інституційній перебудові національних економік шляхом фінансового сприяння формуванню і розвитку необхідних сегментів ринку; розвитку економічної і соціальної інфраструктури; усунення істотних регіональних дисбалансів. Вирішення стратегічних завдань національної економіки в напрямі активізації інвестиційної діяльності вимагає дієвої участі держави в частині розподілу ризиків між державою і приватним сектором шляхом фінансування та використання відповідних ринкових стимулів для ефективної реалізації інвестиційних проектів.

Наявність банків, котрі функціонують у різних сферах діяльності, що мають важливе значення для національної економіки, за державної підтримки, є характерним для багатьох країн. Тому однією із тенденцій сучасної світової практики є розширення діяльності банків розвитку, які, на думку фахівців Світового банку, повинні стати основним джерелом фінансування пріоритетних соціально-економічних програм та проектів.

Мета дослідження – проаналізувати світову практику діяльності інститутів розвитку (на прикладі державних банків розвитку), розглянути їхні функції та засади діяльності, а також зробити висновки щодо актуальності завдань прискорення формування інституційної системи фінансово-кредитної підтримки економічного розвитку в Україні.

Виклад основного матеріалу. У світовій практиці до категорії банків розвитку відносять інвестиційні інститути, що займаються довгостроковим кредитуванням (в основному на пільгових умовах) окремих галузей і сфер господарства. На відміну від комерційних банків, банки розвитку спрямовують фінансові ресурси в ті сфери, які вважаються стратегічними для національної економіки, від промисловості й сільського господарства до розвитку експорту, інфраструктури, а також підприємств малого і середнього бізнесу.

Національний банк розвитку – спеціалізована державна фінансово-кредитна установа, яка створюється урядом або функціонує на основі державних гарантій, метою діяльності якої є підтримка довгострокового фінансування суспільно значущих проектів, що сприяють економічному зростанню, розвитку економіки та вирішенню соціальних завдань. Банк розвитку не конкурує із приватним сегментом вітчизняної банківської системи, виконуючи спеціальні завдання щодо сприяння розвитку економіки країни, які звичай-

но не реалізуються іншими банками. Таким чином, основний акцент банків розвитку зосереджений на довгостроковому фінансуванні і допомозі для видів діяльності або секторів економіки, де рівень ризику може бути вищим, ніж звичайна фінансова система спроможна прийняти.

Банки розвитку різняться між собою за напрямками та обсягами діяльності, формами власності (приватні і державні), організаційно-правовими формами та іншими критеріями. Вони представлені як відносно невеликими, так і великими фінансовими інститутами, які займають перші місця у світовому рейтингу банків розвитку.

Банки розвитку є інструментом державної економічної політики і відіграють важливу роль у реалізації її стратегічних напрямів. Створення банків розвитку з державним капіталом спрямоване на більш активну участь держави у проведенні структурної економічної політики шляхом масштабних інвестицій у пріоритетні галузі економіки. Значення діяльності банків розвитку визначається не лише істотними обсягами інвестицій, а й спрямуванням їх під контролем держави в сектори економіки, що мають стратегічне значення для подальшого її розвитку, що сприяло б прогресивній структурній перебудові національної економіки. Тому особливо ефективними банки розвитку є в умовах відновлення, перебудови, модернізації економіки, коли необхідна концентрація ресурсів для вирішення ключових завдань.

У світовій практиці накопичено значний досвід функціонування державних банків розвитку. Досвід створення банків розвитку з державною участю широко використовують як розвинені країни, так і країни, що розвиваються.

У країнах Латинської Америки існує порівняно диверсифікована структура фінансово-кредитних інститутів, об'єднаних у загальне поняття «банки розвитку». Найбільше значення серед них мають, перш за все, установи загальнонаціонального характеру (з переважаючою участю держави в капіталі), що здійснюють кредитну політику в широкому спектрі сфер і напрямів. Серед найбільш успішних прикладів створення таких фінансових інститутів можна виділити: BNDES (Banco Nacional do Desenvolvimento Economico y Social – Національний банк економічного й соціального розвитку) у Бразилії; NAFI (Nacional Financiera S. A. – Національна фінансова корпорація) у Мексиці; CORFO (Corporacion de Fomento – Корпорація розвитку) у Чилі; COFIDE (Corporacion Financiera de desarrollo – Фінансова корпорація розвитку) у Перу; CFN (Corporación Financiera Nacional – Національна фінансова корпорація), BNF (Banco Nacional de Fomento – Національний банк розвитку), BEDE (Banco del Estado) і BEV (Banco Ecuatoriano de la Vivienda) в Еквадорі, Banco Multisectorial de Inversiones – у Сальвадорі.

У цих країнах банки розвитку здійснили помітний внесок у реалізацію стратегічних напрямів державної економічної політики. Діючи як основний фінансовий інструмент держави в розвитку реальної економіки, вони активно використовували при цьому різноманітну систему пільг та інших механізмів залежно від

пріоритетів і завдань, що стоять перед тією або іншою країною. Особливо значною є роль у державній інвестиційній політиці бразильського BNDES, що бере активну участь у реалізації широкого кола державних інвестиційних програм і проектів, які мають велике значення для всього господарського комплексу країни. Річна сума його кредитів перевищує 15 млрд дол.

Про важливе значення, яке банки розвитку мали для розвитку економіки країни навіть після завершення етапів її становлення і переходу до ефективної ринкової економіки, свідчить досвід країн Східної Азії, де ринки довгострокового боргового фінансування розвивалися повільно і фінансові системи залишалися «банкоцентричними». У країнах Азії найбільший вплив на розвиток своїх країн здійснили такі державні банки розвитку, як Японський банк розвитку; Bank Pembangunan в Індонезії, який надає середньо- і довгострокові позики для нових і діючих торгово-промислових підприємств; Банк розвитку Малайзії й Банк розвитку Sabah у Малайзії; у Непалі діють Банк сільськогосподарського розвитку, який надає кредити сільськогосподарським кооперативам, індивідуальним фермерам і асоціаціям, а також Непальська корпорація промислового розвитку (NIDC), що пропонує фінансову й технічну допомогу для приватних промислових підприємств; Банк розвитку Сінгапуру надає кредити і бере участь в акціонерному капіталі в низці проектів; Корейський банк розвитку; Банк для сільського господарства й сільськогосподарських кооперативів у Таїланді.

На даний час у Малайзії існує 14 банків розвитку, перший з яких був створений 1960 року. Згодом банки розвитку стали працювати в таких сферах, як високі технології, інфраструктура, розвиток малого й середнього бізнесу, мікрофінансування. Попри те, що частка сукупних активів і обсягів кредитування банків розвитку у фінансовій системі Малайзії становить близько 5%, вони виконують важливу роль у наданні додаткових фінансових і нефінансових послуг, необхідних для сприяння розвитку пріоритетних секторів і напрямів.

Значну роль банки розвитку відіграють у реструктуризації економік навіть таких промислово розвинених країн, як Німеччина, Японія, Італія, Нідерланди. Зокрема, у Нідерландах функціонують: Національний інвестиційний банк («De Nationale Investeringsbank NV»), що здійснює вкладення капіталу в менш розвинених регіонах і надання кредитної підтримки компаніям, які мають фінансові труднощі; Нідерландська компанія страхування кредитів («Nederlandse Credietverzekering Maatschappij NV»), яка здійснює в особливих випадках страхування політичних ризиків.

Значний досвід з використання банків розвитку як інструментів державної інвестиційної політики накопичено в Німеччині, де 1948 року в рамках реалізації плану Маршалла щодо відновлення економіки було створено фінансову кредитну установу зі спеціальним статусом – Кредитне бюро відновлення (КБВ), до складу якої входять спеціалізовані банки. До половини кредитів фінансуються за рахунок коштів федерального бюджету, для пільгового фінансування

окремих спеціальних програм із бюджету також виділяють дотації; решта кредитного ресурсу мобілізується КБВ за рахунок емісії боргових цінних паперів. Кредитне стимулювання малих і середніх підприємств здійснюється КБВ не напряму, а через обслуговуючий банк, пряме кредитування проектів – лише в окремих випадках. Такий підхід дозволяє розподіляти ризики між КБВ та обслуговуючим банком.

На сьогодні основні функції цієї групи полягають у такому: фінансування венчурного бізнесу, інфраструктури, інноваційних проектів, спільних міжнародних проектів та інших програм розвитку; кредитування спеціальним агенціям і територіальним адміністраціям; фінансування соціальних програм; надання фінансових ресурсів в інтересах Німеччина та ЄС. Ресурси КБВ для кредитування переважною мірою формуються за рахунок випуску боргових цінних паперів, при цьому частка короткострокових запозичень не повинна перевищувати 10% обсягу середньо- та довгострокових запозичень.

КБВ звільнено від податків, мит, зборів. Крім того, уряд Німеччини гарантує всі зобов'язання банку за залученими позиками, емітованими борговими зобов'язаннями, терміновими операціями. Пріоритетними напрямками кредитування цієї інституції є промисловість, охорона навколишнього середовища, транспортна інфраструктура, сфера телекомунікацій, промисловість, охорона здоров'я, освітні проекти.

Періоди економічних криз характеризувалися посиленням ролі держави в інвестиційних процесах, у тому числі шляхом участі в банківських установах. Як один із прикладів можна навести діяльність створеного ще 1930 року в Італії Інституту реконструкції й розвитку. Поєднуючи риси холдингу і банку, ця установа діяла на основі системи державної акціонерної участі. За рахунок коштів, отриманих від бюджетів та емісії облігацій, Інститут реконструкції і розвитку здійснював придбання великих (у т. ч. контрольних) пакетів акцій проблемних банків та промислових компаній. За потреби ця установа купувала додаткові пакети акцій та фінансувала банки і компанії, які ставали потім його дочірніми організаціями, або проводила ліквідацію підприємницьких структур із безнадійним фінансовим станом.

Традиційно значимою є роль держави в підтримці національного, у т. ч. банківського, бізнесу в Японії. На відміну від західної моделі, орієнтованої на втручання держави в економіку, японська модель має більш превентивний характер. Найбільш прикладним

є японський досвід становлення економіки на основі концепції пріоритетів економічного розвитку, відповідно до якої капітал спрямовувався в базові галузі промисловості. За рахунок кредитів державних банків 1955 року було профінансовано 32% закупівель нового промислового обладнання в японських фірмах, 1965 р. – 16%, 1980 р. – 17,6%, а 1990 р. – 8,1% [6, с. 308]. Головним чином на розвиток японської економіки вплинули Експортно-імпорتنний банк Японії, Японський банк розвитку і Корпорація з фінансування малого бізнесу, які здійснювали фінансування з рахунків бюро довірчих фондів міністерства фінансів.

Правовий статус і діяльність «Внешэкономбанка» в Росії регулюються Федеральним законом «Про банк розвитку», іншими федеральними законами й прийнятими на їхній основі нормативними правовими актами Російської Федерації. При цьому зазначено, що законодавство про банки й банківську діяльність поширюється на діяльність «Внешэкономбанка» в частині, що не суперечить вказаному Федеральному закону і з урахуванням установлених цим Федеральним законом особливостей. Так, на «Внешэкономбанк» не поширюються положення законодавства про банки й банківську діяльність, що регулюють порядок: 1) державної реєстрації кредитних організацій і видачі їм ліцензій на здійснення банківських операцій; 2) ліквідації або реорганізації кредитних організацій; 3) надання інформації про діяльність кредитних організацій; 4) здійснення окремих видів банківських операцій і угод у разі суперечності порядку, установленому законодавством про банки й банківську діяльність, чинному Федеральному закону; 5) забезпечення вимог стійкості й фінансової надійності кредитних організацій, дотримання інших обов'язкових вимог і нормативів.

Акціонерне товариство «Банк Розвитку Казахстану» створено 2001 року відповідно до Закону Республіки Казахстан «Про Банк Розвитку Казахстану». З 2006 року єдиним акціонером Банку є національна компанія АТ «Фонд сталого розвитку “Казина”». Основним завданням діяльності АТ «ФСР “Казина”» є підвищення і стимулювання інвестиційної та інноваційної активності шляхом ефективного корпоративного управління інститутами розвитку, що виконують завдання диверсифікації економіки [1].

Аналіз міжнародного досвіду показує, що більшість банків розвитку мають особливий законодавчий статус (табл.).

Таблиця

Особливості статусу деяких банків розвитку

Банк (країна, рік заснування)	Законодавча база	Форма власності	Державна підтримка	Нагляд
KfW Bankengruppe (Німеччина, 1948)	Спеціальний закон (Закон про KfW)	80% – Федеральний уряд, 20% – Федеральні землі	100% – гарантія держави, звільнення від податків	Адміністративний нагляд здійснюється федеральним урядом або уповноваженим на це федеральним міністром. У раді керівників банку представлені федеральні міністри провідних міністерств країни, а вищі посадові особи ради (голова і заступник) призначаються урядом
Банк Розвитку Казахстану (Казахстан, 2001)	Указ президента, в подальшому – спеціальний закон	84,49% – Уряд, 15,51% – місцеві органи влади	100% – гарантії держави, звільнення від податків	ЦБ і орган фінансового нагляду (крім виконання нормативів)

Закінчення табл.

Банк (країна, рік заснування)	Законодавча база	Форма власності	Державна підтримка	Нагляд
Банк Розвитку Японії (Японія, 1951)	Окремий законодавчий акт, прийнятий парламентом	100% – державна участь	50% – гарантія держави за зобов'язанням, прямі позики Уряду, додаткові внески в капітал	До 2004 р. – окремі підрозділ Міністерства фінансів. З 2004 р. функції перевірки діяльності банку перейшли до Комісії з фінансових послуг (FSA)
«Внешэкономбанк» (Росія, 2007)	Федеральний закон «Про банк розвитку»	100% – державна участь		Центральний банк РФ і Уряд РФ. Уряд РФ затверджує Меморандум про фінансову політику «Внешэкономбанка», призначає й звільняє членів наглядової ради банку; затверджує положення про наглядову раду банку

Джерела: Международный опыт создания банков развития // www.vcb.ru/ru/strategy/institute/experience/; Хорошев С. С. Зачем России банк развития? / Хорошев С. С. // Банковское дело. – 2006. – № 5. – С. 46–52 [2; 3].

На відміну від приватних банків, діяльність яких регулюється загальним банківським законодавством, банки розвитку в переважній більшості випадків створюються відповідно до окремого спеціального закону або нормативного акта, яким на них покладаються функції фінансування проектів, що створюють вагомий економічний, соціальний та екологічний переваги. Контроль за банками розвитку здійснюється спеціальними уповноваженими державними органами. Банки розвитку не підпадають під звичайні норми банківського регулювання й пруденційного нагляду, включаючи вимоги створення обов'язкових резервів і виконання встановлених нормативів. До них також застосовується особливий механізм регулювання операцій, зокрема, на основі встановлення спеціальних обов'язкових нормативів діяльності і визначення величини банківських ризиків.

Особливий статус і підтримка, яка надається банкам розвитку державою, дозволяють кредиторам розглядати ці банки як позичальників, що несуть суверенний рівень ризику, а це значно поліпшує умови запозичення на внутрішньому і міжнародному ринках. Саме можливість залучення порівняно дешевих ресурсів на довгостроковій основі дозволяє банкам розвитку ефективно вирішувати завдання фінансування інвестиційних проектів із тривалими строками окупності, приймаючи на себе ризики, які комерційні банки не могли собі дозволити.

За джерелами фінансування банки розвитку поділяють залежно від порядку формування ресурсів: на банки «першого рівня», які мають право використовувати всі види залучення коштів, і банки «другого рівня», в яких ресурси можуть бути утворені на основі бюджетних коштів, коштів позабюджетних фондів, позик іноземних інститутів, а також випуску власних боргових зобов'язань. В останні роки за кордоном віддається перевага банкам другого рівня, які не становлять конкуренцію комерційним банкам [4].

Наповнення ресурсів банків розвитку здійснюється ось так [5].

1. *Залучення бюджетних асигнувань і позик.* У Китаї Міністерство фінансів надає за рахунок коштів державного бюджету фінансування Державному банку розвитку строго відповідно до прогресу реалізації конкретних проектів. У провінціях це діє через ло-

кальні філії Народного будівельного банку Китаю в агентстві або організації трасту на комісійній основі.

2. *Розміщення на внутрішньому ринку цінних паперів,* що емітуються як від свого імені (під гарантію держави), так і за дорученням уряду (поряд із розміщенням облігаційних позик на світовому ринку й кредитів міжнародних кредитно-фінансових організацій). Банки розвитку розвинених країн більшою мірою орієнтовані на залучення коштів на ринках цінних паперів. Цьому сприяють високі кредитні рейтинги цих інститутів, що дозволяють їм залучати ресурси на фінансовому ринку на досить вигідних умовах. Так, у Німеччині KfW близько 90% пасивів залучає шляхом емісії облігацій та інших боргових зобов'язань. Банківська група KfW посідає в Європі п'яте місце за обсягами емісій цінних паперів (після держав-емітентів – Німеччини, Франції, Сполученого Королівства та Італії).

3. *Використання частини резервів комерційних банків.* Для цього можуть здійснюватися такі заходи: розміщення центральним банком частини обов'язкових резервів комерційних банків в облігації банків розвитку з виплатою фіксованого відсотка; залучення центральним банком частини обов'язкових резервів комерційних банків облігаціями банків розвитку; розміщення частини добровільних резервів комерційних банків в облігаціях банків розвитку, для чого необхідні державні гарантії за такими облігаціями, податкові пільги на доходи від них, можливість (повністю або частково) виплатити відсотки за цими облігаціями за рахунок держави.

4. *Акумуляція заощаджень населення.* Крім прямого залучення індивідуальних заощаджень шляхом розміщення облігацій банку розвитку, на такі цілі використовуються ресурси пенсійних фондів. У Японії надходження зі спеціального рахунку Бюро довірчого фонду Міністерства фінансів, що оперує коштами державних пенсійних і страхових установ, становлять до 70% загального обсягу ресурсів банку розвитку. На національний пенсійний фонд Швеції до недавнього часу припадало близько 40% пропозиції кредитних ресурсів на фінансовому ринку цієї країни.

5. *Мобілізація депозитів.* У класичній формі банки розвитку, на відміну від комерційних банків, зазвичай не приймають депозити від вкладників, не здійснюють розрахункових і платіжних операцій. Так, німецька KfW не є кредитним інститутом у розумінні

федерального «Закону про кредитну справу», де кредитними інститутами визнаються такі організації, які, перш за все, на поворотній основі залучають грошові кошти фізичних осіб у формі внесків або іншим способом. Відповідно до закону KfW заборонені залучення депозитів, а також контокорентні операції і торгівля цінними паперами за чужий рахунок. З цієї причини KfW виключений із категорії кредитних інститутів. Відповідно, щодо нього не діють регулятивні норми банківського нагляду, обов'язкові для всіх інших кредитних інститутів країни.

6. *Використання прибутку від діяльності банку.* В Німеччині чистий прибуток банку KfW згідно із законом не підлягає розподілу між засновниками, а після відрахувань на амортизацію повинен спрямовуватись у статутний резерв, максимальний розмір якого може становити 1 млрд 875 млн євро. Залишок чистого прибутку має спрямовуватись у спеціальний резерв. Такий порядок не тільки підвищує відповідальність виконавського органу KfW за здійснення діяльності, а й фактично виключає зацікавленість окремих міністерств і їхніх вищих посадових осіб в отриманні односторонніх вигід від кінцевих результатів роботи цієї організації.

7. *Залучення коштів суверенних фондів.* Діяльність банків розвитку спрямована на вирішення таких завдань: забезпечення національними компаніям доступу до довгострокового фінансування, формування національних ринків довгострокового капіталу; акумулювання фінансових ресурсів із зовнішніх і внутрішніх джерел для реалізації державної інвестиційної політики; забезпечення фінансових ресурсів для середньо- і довгострокових проектів; забезпечення державної підтримки цільових груп і цільових секторів економіки; обмеження кредитних ризиків; сприяння інноваційним процесам; полегшення негативного впливу фінансових криз через фінансування, що за своїм характером є антициклічним, з наданням позик навіть протягом періодів економічного спаду і об'єднанням зусиль із регіональними фінансовими інститутами; прискорення зростання національної економіки; сприяння розвитку промисловості, сільського господарства, модернізації виробничої бази для забезпечення зростання обсягів виробництва, підвищення можливостей для зайнятості; сприяння фінансовому та економічному розвитку регіонів, зокрема аграрних, здійснення інвестиційних проектів, що забезпечують вирівнювання регіональних диспропорцій розвитку; здійснення інвестиційних проектів у галузях економічної й соціальної інфраструктури, а також у сільському господарстві; розвиток фінансової інфраструктури; розвиток фінансових інститутів небанківського типу; розвиток внутрішнього ринку цінних паперів і боргового капіталу шляхом продажу власних акцій і облігацій; допомоги підприємствам, яким надано фінансування чи допомогу у випуску та розміщенні їхніх цінних паперів; продажу власного портфеля інвестицій; надання технічної допомоги секторам, які є ключовими для економічного зростання.

Діяльність банків розвитку особливо стає значущою в періоди економічних і фінансових криз. Не-

зважаючи на виникнення проблем із ліквідністю на ринку, ускладнення доступу до кредитних ресурсів і зростання їхньої вартості, діяльність таких інститутів залишається дієвим механізмом підтримки та модернізації національної економіки, а також вагомим складовою антикризових програм урядів.

Таким чином, аналіз участі зарубіжних банків в інвестиційній діяльності дає підстави стверджувати, що саме активна роль держави здатна забезпечити досягнення поставлених цілей.

Сьогодні в Україні є доцільним створення спеціалізованого інвестиційного банку шляхом внесення відповідних змін до стратегії діяльності діючого Українського банку реконструкції і розвитку. На сьогодні низка обставин не дозволяє віднести цей банк до категорії банків розвитку з огляду на те, що, на відміну від більшості зарубіжних установ цього типу, діяльність УБРР не регулюється окремим законом, а проводиться в рамках законодавства про банки і банківську діяльність. УБРР не має чіткої спеціалізації, а позиціонує себе як універсальна банківська установа.

Конкретні функції та операції цього банку варто визначити окремим законом і чітко обумовити рівень втручання державних органів у процес прийняття рішень щодо доцільності фінансування того чи іншого інвестиційного проекту. Домінуючими функціями, які виконуватиме такий банк, повинні стати: *мобілізаційна* – вибір найбільш ефективних джерел і способів формування інвестиційних ресурсів, залучення коштів на внутрішньому та міжнародному ринках капіталів для фінансування інвестиційно-інноваційних проектів; *експертна* – відбір та експертиза інвестиційних та інноваційних проектів, розроблення методичних рекомендацій і критеріїв оцінки їх щодо доцільності та економічної привабливості, а також вибір банків, які уповноважені стати його агентами; *стимульовальна* – розроблення і реалізація комплексу заходів щодо фінансування інвестицій для модернізації, капітального та житлового будівництва, науково-дослідних робіт, а також застосування лізингових форм, схем консорціумного кредитування, в яких цей банк виступатиме в ролі головного організатора чи кредитора; *платіжна* – організація проходження фінансових ресурсів, установлення кореспондентських відносин, розрахунково-касове обслуговування клієнтів, здійснення міжнародних розрахунків; *контрольна* – контроль за ефективним і цільовим використанням інвестиційних ресурсів та процесом реалізації інноваційних проектів, видача гарантій і контроль за виконанням кредитних угод. Такий банк повинен стати сполучною ланкою організацій, які впроваджують інновації з іншими економічними суб'єктами, а головним чином – із внутрішніми і зовнішніми інвесторами.

Також Національному банку України слід розробити особливий порядок регулювання діяльності банків подібного типу. На наш погляд, великі перспективи в довгостроковому фінансуванні національного виробника в майбутньому матиме діяльність іпотечних банків – банків, що спеціалізуються на наданні довгострокових кредитів під заставу землі, будівель, майнових комплексів, підприємств.

Також УБРР не можна вважати банком розвитку й з інших вагомих причин. По-перше, географію діяльності цього банку обмежено практично однією областю (Київською), він не має регіональних філій і відділень, тоді як абсолютна більшість зарубіжних БР мають розгалужену мережу своїх представництв усередині країни та за кордоном. По-друге, капітал банку є мізерним, він не здатний справити відчутний вплив на економіку. На початок 2012 року із 175-ти вітчизняних банків УБРР займав 171-шу позицію за розмірами власного капіталу (66,484 млн грн) та активів (157,335 млн грн), поступаючись за цими показниками перед першим у рейтингу «ПриватБанком», відповідно, у 251,9 і у 922,35 рази. Тим часом у зарубіжних країнах БР традиційно входять до числа найпотужніших національних банків. УБРР практично не здійснює довгострокове інвестиційне кредитування виробництва – основне джерело його доходів становлять операції з надання кредитів у поточну діяльність СГ і короткострокових кредитів іншим банкам, оперативного лізингу, а також короткострокових операцій на міжбанківському ринку. Умови, строки і вартість кредитів відповідають середньоринковим і зорієнтовані переважно на обслуговування поточних потреб економічних суб'єктів. Щодо привабливості для бізнесу, то ці кредити практично нічим не відрізняються від кредитів комерційних банків, тому немає підстав говорити, що УБРР порівняно з іншими банками надає суб'єктам господарювання преференції в доступі до інвестиційних ресурсів.

Ми вважаємо, що в майбутньому матиме перспективи створення регіональних інвестиційних банків, які б були складовими частинами УБРР і забезпечували пошук іноземних інвесторів для підприємницьких структур, а також формування інвестиційних ресурсів із подальшим їх вкладенням в економіку регіонів. Створення саме таких банків безперечно сприятиме розв'язанню проблем цінового вирівнювання, беззбиткової діяльності підприємств, впровадженню новітніх технологій, а також з'являться нові можливості для перерозподілу довгострокового капіталу.

Але перш ніж їх створити, необхідно мати відповідні фінансові ресурси (ФР), за рахунок яких можна було б сформувати капітал інвестиційних банків:

$$\text{ФР} = \text{Кдб} + \text{Кмб} + \text{Ке} + \text{Кік} + \text{Іп} + \text{Ік} + \text{Зн} + \text{Пік}. \quad (1)$$

До потенційних джерел формування капіталу цих банків можна віднести такі: кошти державного бюджету (Кдб) і місцевих бюджетів (Кмб), що спрямовуються для фінансування і кредитування інвестиційних та інноваційних проектів або для формування статутного капіталу банку; кошти, залучені за рахунок спеціальних емісій державних і регіональних цінних паперів, які розміщуються серед підприємств (фірм) і населення (Ке); інвестиційні кредити комерційних банків і вкладення у статутний капітал (Кік); приватні, корпоративні внутрішні інвестиції (Іп); іпотечні кредити, заощадження населення (Ік) (Зн); податкові інвестиційні кредити тощо (Пік).

Тому в Україні вкрай необхідно створити принципово нові інвестиційно-банківські інститути, які за своєю формою власності не будуть державними, проте можуть отримувати державне фінансування на початковому етапі свого функціонування. Саме держава повинна взяти на себе ініціативу з узгодження грошово-кредитної політики і стимулювання створення інвестиційно-банківських інститутів, і це підтверджується досвідом багатьох розвинутих країн, які в різний час зіткнулися з подібною ситуацією.

Висновки. Інститути розвитку є необхідним та ефективним інструментом державної економічної політики, що дозволяє комплексно розв'язувати невідкладні проблеми з мінімальними витратами; диверсифікувати економіку, забезпечити розвиток інфраструктури й високотехнологічних виробництв, а також не лише підтримувати, а й нарощувати темпи економічного росту в країні на тривалий період.

Необхідність накопичення значних фінансових ресурсів і спрямування їх на розвиток економіки, а також концентрації бюджетних видатків розвитку та посилення ефективності їх використання вимагає структурних змін у фінансовому секторі України, які, зокрема, мають полягати у формуванні спеціалізованих інститутів розвитку, що здійснюватимуть фінансово-кредитну підтримку пріоритетних для держави і суспільства проектів, програм, галузей економіки, малого та середнього бізнесу. Як було показано вище, світовий досвід у цій сфері засвідчує їхню значну ефективність у формуванні інноваційних засад економічного розвитку.

Розгортання масштабної економічної кризи в Україні та світі у 2008–2009 рр. є відносно вдалим часом для прискорення формування інституційної системи фінансово-кредитної підтримки економічного розвитку. Необхідність реалізації антикризових заходів щодо підтримки вітчизняного реального сектору, в тому числі щодо підтримки експорту, потребує інституційного забезпечення механізмів реалізації і контролю таких заходів, використання відповідних фінансових ресурсів. Вивчення міжнародної практики фінансово-кредитного забезпечення державного інвестування інноваційного розвитку та усвідомлення нагальної потреби в радикальному вдосконаленні інституційного забезпечення державного інвестиційного інвестування дозволяє зробити висновок про необхідність утворення в Україні відповідної спеціалізованої фінансово-кредитної мережі, яка повинна стати важливим інструментом фінансової політики держави, сприяючи мобілізації фінансових ресурсів, підвищенню ефективності використання державних інвестицій.

Актуальність створення банку розвитку для України посилюється необхідністю пошуку шляхів підвищення ефективності взаємодії реального сектору і банківської системи з метою стимулювання інноваційного розвитку економіки. Держава повинна дати поштовх щодо створення національних банків розвитку і повністю використовувати їхній потенціал у мобілізації фінансових ресурсів для розвитку економіки.

Стереотип інвестиційної діяльності банківських установ зарубіжних країн із стабільним фінансовим ринком поки що не може бути повністю застосований у вітчизняних умовах, проте вивчення

світового досвіду у сфері банківської інвестиційної діяльності дозволяє виділити відповідні форми та методи, які можуть бути апробованими в Україні.

Список використаних джерел

1. Шелудько Н. М. Банки розвитку як інструмент реалізації державної інвестиційної політики / Н. Шелудько // Фінансово-монетарні важелі економічного розвитку : у 3 т. – К. : «Фенікс», 2008. – Т. 2 : Механізми грошового та фондового ринків і їх вплив на розвиток економіки України. – С. 321–331.
2. Международный опыт создания банков развития [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.veb.ru/ru/strategy/institute/experience>.
3. Хорошев С. С. Зачем России банк развития? / С. С. Хорошев // Банковское дело. – 2006. – № 5. – С. 46–52.
4. Захарін С. В. Концептуальні підходи до створення державного банку розвитку [Електронний ресурс] / С. В. Захарін. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ape/2010_9/APE-2010-09/201-205.pdf.
5. Кіндзерський Ю. До питання створення і забезпечення дієвості банку розвитку в Україні [Електронний ресурс] / Ю. Кіндзерський. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekonomist/2011_5/19.pdf.
6. Луців Б. Л. Банківська діяльність у сфері інвестицій / Б. Л. Луців. – Тернопіль : Карт-бланш, 2001. – 308 с.

Summary. The article analyzes the worldwide practice of development institutions (for example, public development banks), discussed their functions and bases of, and developed a number of proposals for the formation of institutional financial support in Ukraine on the establishment and operation of banks.

Keywords: bank, development bank, investment banking institutions, socio-economic development.